

Dane statystyczne Kościoła w Polsce

Dane zamieszczone w raporcie – pochodzące zarówno z kościelnych jak i świeckich ośrodków badawczych – dowodzą, że społeczeństwo polskie charakteryzuje się jednymi z najwyższych wskaźników religijności w Europie. Za ludzi wierzących uważa się tu ponad 90 proc. obywateli.

W Polsce – pomimo silnych tendencji sekularyzacyjnych w naszym kręgu kulturowym - w porównaniu z innymi krajami Europy wskaźniki religijności spadają powoli, co socjologowie określają terminem „pełzającej sekularyzacji”. W 1990 r. we Mszy niedzielnej uczestniczyło 50,3 proc. zobowiązanych, w 2013 r. procent ten spadł do 39,1 proc. a w 2019 r. – 36,9 proc. (ostatnie badanie).

Według danych Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego procent osób deklarujących się jako głęboko wierzące wynosi jednak tylko ok. 11 proc. Częściej wierzą kobiety, wśród których jest 14,4 proc. głęboko wierzących i 70,3 proc. wierzących, a wśród mężczyzn jest 7,6 proc. głęboko wierzących i 68,8 proc. – wierzących.

Niepokojące jest, że maleje grupa tych, którzy deklarują zgodne z nauczaniem Kościoła postawy moralne, szczególnie w sferze etyki seksualnej. Przykładowo jedynie ok. 20 proc. wiernych uznaje za niedopuszczalne współżycie seksualne przed ślubem.

Szczególny problem dotyczy młodzieży, której poziom praktyk religijnych w ciągu 30-lecia spadł o połowę. Wśród studentów za wierzących i praktykujących uważa się 30,1 proc., a za niepraktykujących – 18,5 proc. Aż 50,7 proc. studentów deklaruje, że Kościół nie jest dla nich żadnym autorytetem. Jeśli trend spadku religijności wśród młodych się utrzyma, grozi to zatrzymaniem w dużej mierze międzypokoleniowego przekazu wiary, który zawsze dotąd był zjawiskiem normalnym w Polsce.

Niepokojący jest spadek pozytywnych ocen Kościoła w społeczeństwie. Choć przez lata deklarowało je ok. 55-60 proc. badanych, to w grudniu 2020 r. pozytywnie oceniło Kościół 41 proc. badanych, a w styczniu 2021 r. – 46 proc.

Siły apostołskie Są wciąż bardzo liczne i w stosunkowo młodym wieku. Liczba kapłanów jest najwyższa w tysiącletniej historii. Mamy dziś 33,6 tys. kapłanów: 24,7 tys. księży diecezjalnych i 8,9 tys. kapłanów zakonnych oraz 1,2 tys. braci i ok. 19 tys. sióstr. Tak wysoka liczba kapłanów jest efektem boomu powołaniowego z czasów Jana Pawła II. Obecnie zgłasza się o połowę mniej kandydatów.

W Polsce jest 154 biskupów, z czego co trzeci na emeryturze. Biskupów diecezjalnych jest 44, a biskupów pomocniczych – 55. Raport ujawnia, że statystyczny biskup liczy 66 lat, pochodzi ze wsi lub małego miasteczka i ma doktorat z teologii. Średnia wieku biskupa pomocniczego to 59 lat a ordynariusza diecezji – 64.

W apostołat angażują się również świeccy, choć ich zaangażowanie jest wciąż za małe. Świeckich poważnie zaangażowanych w życie Kościoła jest – jak pokazują badania - około 8 proc. W parafiach działa 65,5 tys. organizacji (bądź ich kół) czy wspólnot, do których należy 2,57 mln wiernych. Większość świeckich wciąż jest bierna, bowiem nie jest świadoma powołania do apostołstwa, które w równym stopniu dotyczy świeckich co duchownych. A ze względu na spadające powołania kapłańskie, to w dużej mierze od świeckich zależeć będzie przyszłość Kościoła.

Raport ukazuje też wielką różnorodność ruchów, wspólnot i stowarzyszeń laikatu. Różnorodność ta sprawia, że mogą się w nich odnaleźć ludzie o bardzo zróżnicowanej religijności. Część wspólnot szczyci się kilkusetletnią historią, jak np. świeckie wspólnoty franciszkańskie, dominikańskie czy karmelitańskie. Natomiast współczesne rdzennie polskie wspólnoty to Ruch Światło-Życie zwany oazą oraz Domowy Kościół, Spotkania Małżeńskie, Przymierze Rodzin czy Rodzina Rodzin.

Są też ruchy i wspólnoty, które zostały przeszczepione na polski grunt z zagranicy, takie jak Odnowa w Duchu Świętym, która niezwykle dynamicznie rozwinęła się w latach 70., Droga Neokatechumenalna, zainicjowana w latach 60. przez Hiszpana Kiko Argüello, czy Legion Maryi, szerzący kult do Najświętszej Maryi Panny. Prałatura Świętego Krzyża i Opus Dei, powołana w Hiszpanii, ukazuje wiernym każdego stanu, jak żyć w świecie zgodnie z wiarą katolicką.

Zgromadzenia żeńskie

Jeszcze bardziej różnorodny jest pejzaż życia zakonnego. W Polsce działają 104 żeńskie zgromadzenia czynne oraz 13 zakonów kontemplacyjnych, w których żyje ok. 19 tys. sióstr. Siostry wykonują najróżniejsze zawody. Pracują m.in. jako lekarki (32), pielęgniarki (1123), organistki (472), dyrektorki (708), zakrystianki (1189), a 36 sióstr pracuje naukowo. Zakonnice zajmują się również ewangelizacją przez media: w radiu, telewizji lub zaangażowane są w działalność internetową. Prowadzą 6 wydawnictw, ok. 500 stron internetowych i ok. 400 profili na Facebooku i Twitterze.

Siostry są bardzo aktywne w sferze i edukacyjnej i charytatywnej. Prowadzą 370 przedszkoli, 100 szkół podstawowych, ponadpodstawowych i specjalnych oraz 1 uczelnię. Oprócz tego 50 internatów, burs i akademików, 63 świetlice, 33 ośrodki wychowawcze, 72 domy dziecka, w tym 13 rodzinnych domów dziecka, 112 domów pomocy społecznej – dla dzieci, młodzieży i dorosłych.

Ponadto zakony żeńskie prowadzą 39 grup w ramach duszpasterstwa więziennego, w których zaangażowanych jest 51 siostr; 23 grupy zaangażowane w duszpasterstwo na rzecz ofiar współczesnego niewolnictwa - głównie dotyczy ono kobiet i nierzadko jest związane z przymuszaniem do nierządu.

Do dzieł prowadzonych przez zakony żeńskie w Polsce należy również m.in. ponad 30 zakładów opiekuńczo-leczniczych, 2 szpitale, 25 gabinetów lekarskich, 6 zakładów rehabilitacyjnych, 3 hospicja, 38 okien życia, 65 domów rekolekcyjnych i 57 domów wypoczynkowych dla świeckich.

Głównym problemem zgromadzeń żeńskich są powołania, które od 15 lat dość dramatycznie spadają. Dla przykładu w 2000 r. zgłosiło się 566 postulantek, a w 2017 – 177.

Zakony męskie

Polska ma 11 tys. 173 zakonników żyjących w 59 zgromadzeniach, z których najliczniejsi są franciszkanie (1233), salezianie (992), franciszkanie konwentualni (926), pallotyni (592), jezuici (586), dominikanie (439) i redemptoryści (413). Męskie instytuty życia konsekrowanego prowadzą 708 parafii, 174 sanktuaria, 111 rektoratów i wikariatów samodzielnych oraz 453 inne kościoły i kaplice.

Zakonnicy są biskupami (40), proboszczami, wikariuszami, egzorcystami, kapelanami w szpitalach, formatorami i kapelanami siostr zakonnych, duszpasterzami akademickimi, duszpasterzami ruchów i stowarzyszeń religijnych oraz duszpasterzami wielu specjalnych grup wiernych. 280 zakonników to wykładowcy wyższych uczelni, a 492 zakonników naucza w seminariach duchownych. Prowadzą 42 wydawnictwa, 27 czasopism naukowych i 89 religijnych, 8 rozgłośni radiowych, 2 stacje TV, 11 telewizji internetowych, 672 oficjalne portale i strony WWW oraz 106 blogów.

Zakony męskie prowadzą też własne placówki edukacyjne: 14 przedszkoli, 44 szkoły podstawowe, 45 liceów, 8 techników, 8 szkół zawodowych, 10 szkół wyższych i 97 oratoriów dla dzieci i młodzieży. W ciągu roku organizują ponad 1700 turnusów wyjazdowych obejmujących prawie 30 tys. dzieci i ponad 100 tys. młodzieży.

Instytuty męskie prowadzą również działalność bogatą i różnorodną działalność charytatywną.

Działalność charytatywna

Raport pokazuje, że Kościół katolicki jest największą w Polsce – po strukturach państwa – organizacją świadczącą pomoc potrzebującym. Działalność charytatywna jest realizowana na kilku poziomach: instytucji diecezjalnych, głównie Caritas, zakonów, wspólnot parafialnych oraz ruchów, stowarzyszeń i fundacji.

Caritas Polska, wraz z 44 Caritas diecezjalnymi, tworzy największą w Polsce organizację dobroczynną. Ta jedyna w swoim rodzaju sieć prowadzi działalność na wielu polach, od niesienia pomocy osobom ubogim, chorym, niepełnosprawnym, przez wspieranie rozwoju dzieci i młodzieży, po podejmowanie interwencji humanitarnych w krajach dotkniętych skutkami wojen i klęsk żywiołowych. Działalność charytatywna Kościoła w Polsce Caritas Polska pełni w tej sieci rolę koordynatora wielu projektów ogólnokrajowych, a także inicjuje i realizuje przy wsparciu Caritas diecezjalnych wiele programów zagranicznych. A dzięki blisko 90 tys. wolontariuszy Caritas może realizować projekty pomocowe na ogromną skalę.

Instytucje kościelne, głównie Caritas i zakony prowadzą m. in.:

Dla osób starszych – 169 domów pomocy społecznej, 9 domów dziennego pobytu, 40 klubów seniora. Dla chorych i nieuleczalnie chorych – 11 szpitali, 39 hospicjów stacjonarnych i 61 hospicjów domowych, 100 stacji opieki Caritas, 42 zakłady opiekuńczo-lecznicze dla dorosłych, 11 przychodni i ośrodków zdrowia.

Dla osób niepełnosprawnych – 10 ośrodków rehabilitacyjnych, 102 warsztaty terapii zajęciowej, 48 środowiskowych domów samopomocy, 9 domów dziennego pobytu, 18 zakładów aktywności zawodowej.

Dla dzieci – 59 domów dziecka, 6 zakładów opiekuńczo-leczniczych, 120 placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci i młodzieży specjalnej troski, sierot naturalnych i społecznych, 212 świetlic terapeutycznych.

Dla rodzin – 117 specjalistycznych poradni rodzinnych, 29 poradni rejonowych, 2 tys. 334 rodzinnych poradni parafialnych, 28 ośrodków pomocy rodzinie, 10 ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy, 13 ośrodków adopcyjno-opiekuńczych.

Dla samotnych matek – 15 domów samotnej matki, 10 domów dla matek z małoletnimi dziećmi, a dla dzieci porzuconych po urodzeniu – 98 okien życia.

Dla bezdomnych i ubogich – 286 punktów wydawania odzieży, 887 punktów wydawania żywności, 75 stołówek, 61 schronisk, 4 przytuliska i 8 hosteli.

Dla bezrobotnych – 8 centrów aktywizacji, 12 klubów integracji społecznej, 20 spółdzielni socjalnych.

Dla migrantów i uchodźców – 6 centrów pomocy migrantom i uchodźcom, 2 domy dla repatriantów.

Działalności instytucjonalnej Kościoła towarzyszy mniej sformalizowana praca charytatywna realizowana we wspólnotach i ruchach apostołskich. Praca charytatywna prowadzona jest także w dużej części spośród 10 tys. 382 polskich parafii. Jak podaje Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego, realizuje ją 3 tys. 250 parafialnych zespołów Caritas oraz wiele innych parafialnych organizacji bądź wspólnot. W około 7 tys. organizacji parafialnych, które prowadzą posługę na rzecz potrzebujących, działa pół miliona osób.

Polacy na misjach

Aktywność misyjna Kościoła w Polsce jest mniej rozwinięta niż w tradycyjnych krajach misyjnych takich jak Francja, Włochy czy Hiszpania. Z raportu dowiadujemy się, że na misjach „ad gentes” (czyli w dawnych krajach misyjnych) posługuje 1883 polskich misjonarzy i misjonek, którzy obecni są w 99 krajach na 5 kontynentach. Wśród nich jest 303 księży diecezjalnych, 879 zakonników i 662 siostry zakonne. Niestety jest tylko 39 misjonarzy świeckich, choć ten kierunek, wraz z malejącymi powołaniami zakonnymi, należy do przyszłości. Ważne jest, że Kościół z Polski obejmuje swą troską olbrzymie tereny dawnego ZSRR. Pracuje tam 197 księży diecezjalnych i 367 kapłanów zakonnych, 37 braci i 213 sióstr z Polski.

Kościół w świecie kultury Każdego roku w Polsce odbywają się setki inicjatyw kulturalnych różnego szczebla: przeglądów, festiwali, targów, prezentujących kulturę i sztukę chrześcijańską, zarówno dawnych wieków, jak i tworzoną współcześnie. Kultura chrześcijańska „ex definitione” wychodzi poza ramy Kościoła.

Kościół jest kustoszem zabytków. Spośród 70 tys. zabytków blisko 13 tys. (18,5 proc.) stanowią zabytkowe zespoły kościelne, a najlepiej zachowaną grupą zabytków są obiekty sakralne. Istotnym elementem kultury katolickiej w Polsce są muzea kościelne. Obecnie w Polsce działa ok. 100 tego typu placówek: diecezjalnych, zakonnych i parafialnych.

Kościół w Polsce prowadzi 2 uniwersytety: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II oraz Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, jak również 3

wyższe uczelnie o statusie uczelni papieskich: Akademia Katolicka w Warszawie, Akademia „Ignatianum” w Krakowie i Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie ma status uczelni państwowej. Ponadto na 5 uniwersytetach państwowych istnieją wydziały teologiczne: w Katowicach, Poznaniu, Toruniu, Opolu, Olsztynie i Szczecinie.

Autorzy raportu podkreślają, że rynek mediów katolickich w Polsce jest bardzo zróżnicowany i pluralistyczny, dzięki czemu ich oferta trafia zarówno do ludzi wierzących, jak i poszukujących. Wspólnota katolicka w Polsce posiada obecnie 4 ogólnopolskie tygodniki, 44 stacje radiowe wraz z ogólnopolskim Radiem Maryja, redakcje katolickie w mediach publicznych oraz prywatną Telewizję Trwam. Sektorem rozwijającym się najszybciej – a bardzo intensywnie w okresie pandemii – są katolickie portale internetowe. Na szczęblu ogólnokrajowym ważną rolę odgrywa Katolicka Agencja Informacyjna, której przekaz kierowany jest zarówno do mediów katolickich, jak i świeckich.

Oczyszczenie Kościoła – na jakim etapie? System ochrony dzieci i młodzieży w ramach wspólnoty Kościoła w Polsce jest budowany od 10 lat. Składa się z wielu elementów mających na celu troskę o osoby poszkodowane, tworzenie programów prewencji, jak również tworzenie norm i struktur służących karaniu duchownych, którzy dopuścili się przestępstw. Najnowszym jego elementem jest aplikacja na polskim gruncie norm motu proprio „Vos estis lux mundi”, a dotyczących rozliczania wyższych przełożonych kościelnych, którzy ukrywali bądź tuszowali przestępstwa w zakresie wykorzystywania seksualnego małoletnich. Raport ujawnia, że odsetek wszystkich duchownych i zakonników oskarżanych o wykorzystywanie małoletnich wynosi w Polsce ok. 0,8 proc.

Można jednak dostrzec, że w zakresie walki z wykorzystywaniem seksualnym Kościół w Polsce jest „Kościółem różnych prędkości”. W jednych diecezjach sprawy te rozwiązywane są wzorowo i szybko, w innych wciąż mamy do czynienia z bezradnością wobec przypadków sprzed wielu lat. Niezbędna jest gruntowna zmiana mentalności. Ludzie Kościoła muszą zrozumieć, że zasadniczym celem nie może być „obrona dobrego imienia instytucji” lecz skoncentrowanie się na pomocy ofiarom i szybkim rozliczaniu przestępców. Inaczej wiarygodność Kościoła, a zatem przekaz wiary kolejnym pokoleniom, może stać pod znakiem zapytania. A skoro problem przestępstw na tym tle stanowi bardzo poważny problem społeczny w Polsce, to – jak sugerują autorzy raportu – pilnym zadaniem jest stworzenie w Polsce narodowej strategii w zakresie prewencji wobec przemocy seksualnej kierowanej przeciw dzieciom. Zasady wypracowane przez Konferencję Episkopatu Polski mogłyby stanowić wzorzec dla innych instytucji, które zajmują się opieką nad dziećmi i młodzieżą.